

Кримінальне право

УДК 343.53(477):343.341

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15242040>

**Аналіз законодавства у сфері використання гуманітарної допомоги
і ст. 201-2 Кримінального кодексу України, яка встановлює
відповідальність за її незаконне використання**

Резнік Михайло Олексійович

аспірант,

Київський університет права НАН України,

м. Київ, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-7234-8122>

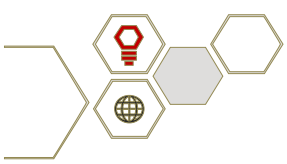
Прийнято: 06.04.2025 | Опубліковано: 18.04.2025

***Анотація.** Актуальність дослідження зумовлена необхідністю здійснення комплексного правового аналізу сучасного стану законодавчого регулювання у сфері використання гуманітарної допомоги в Україні в умовах воєнного стану. Особливу увагу приділено ст. 201-2 Кримінального кодексу України, якою передбачено кримінальну відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою прибутку. Акцент зроблено на появі норми як реакції держави на масштабну гуманітарну кризу, спричинену повномасштабною агресією РФ, та на реальні випадки зловживань, які завдають шкоди обороноздатності країни, підриваючи довіру до органів влади та дискредитуючи ідею допомоги як такої. **Метою** статті є дослідження проблем та шляхів вдосконалення норм у сфері використання гуманітарної допомоги в Україні, а також щодо кримінальної*



відповідальності за її незаконне використання. **Методи**, які використовувалися в дослідженні, – це системний аналіз, кейс-стаді та структурно-функціональний підхід. **Результати**. Розкрито основні недоліки нормативного регулювання, які існували до 2022 р., здійснено порівняльний аналіз змін, ухвалених протягом 2022-2024 рр. Розглянуто низку наукових позицій щодо криміналізації відповідних діянь, зокрема критику широкого формулювання об'єктивної сторони правопорушення. Обґрунтовано необхідність чіткого розмежування кримінально караних діянь і адміністративних правопорушень задля уникнення порушення принципу правової визначеності. Порушено питання необхідності вдосконалення термінології та гармонізації положень національного законодавства відповідно до міжнародного гуманітарного права і стандартів ООН. Запропоновано низку конкретних змін до законодавства та окреслено перспективи розвитку кримінально-правової політики у цій сфері. Наголошено на ролі наукової спільноти у створенні аналітичної бази для подальших змін і ефективної правозастосовної практики. Стаття орієнтована на широке коло правників, представників правоохоронних органів, викладачів і студентів, а також усіх, хто бере участь у формуванні правової держави в умовах воєнного стану.

Ключові слова: гуманітарна допомога, злочинність, кримінальна відповідальність, ст. 201-2 КК України, воєнний стан, нецільове використання гуманітарної допомоги, правове регулювання.



Analysis of the Legislation on the Use of Humanitarian Assistance and Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine, which Establishes Liability for Its Illegal Use

Rieznik Mykhailo Olexiiiovych

postgraduate,

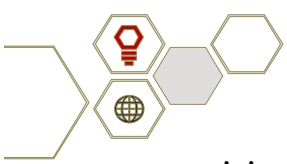
Kyiv University of Law of the National

Academy of Sciences of Ukraine,

Kyiv, Ukraine,

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-7234-8122>

Abstract. *The relevance of the study is stipulated by the need for a comprehensive legal analysis of the current state of legislative regulation in the area of humanitarian aid in Ukraine under martial law. Particular attention is paid to Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine, which provides for criminal liability for the illegal use of humanitarian aid, charitable donations or free assistance for profit. The emphasis is placed on the emergence of the norm as a reaction of the state to the large-scale humanitarian crisis caused by the full-scale aggression of the Russian Federation, and to real cases of abuse that harm the country's defense capability, undermining trust in the authorities and discrediting the idea of aid as such. **The purpose** of the article is to explore the issues and ways to improve regulations in the field of humanitarian aid usage in Ukraine, as well as the criminal liability for its unlawful use. **The methods** applied in the research include system analysis, case study and the structural-functional approach. **Results.** The publication reveals the main shortcomings of the regulatory framework that existed before 2022 and provides a comparative analysis of the changes adopted in 2022-2024. The author considers a number of scientific positions on the criminalization of the relevant acts, including criticism of the broad formulation of the objective side of the crime. The author substantiates the need for a clear distinction between criminalized acts and administrative offenses in order to avoid violation of the principle of legal certainty. The author raises the issue of the need to improve the terminology and harmonize the*



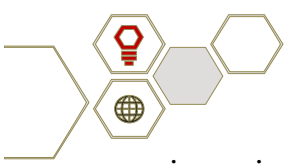
provisions of national legislation with international humanitarian law and UN standards. The author proposes a number of specific amendments to the legislation and outlines the prospects for the development of criminal law policy in this area. The publication emphasizes the role of the scientific community in creating an analytical framework for further changes and effective law enforcement practice. The article is aimed at a wide range of lawyers, law enforcement officials, teachers and students, as well as all those involved in the formation of the legal state in times of war.

Keywords: humanitarian aid, crime, criminal liability, Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine, martial law, misuse of humanitarian assistance, legal regulation.

Постановка проблеми. Війна в Україні призвела до небаченого досі збільшення обсягів надання гуманітарної допомоги. При цьому протягом 2022-2025 років суттєво збільшились обсяги надання такої допомоги не лише вітчизняними, а і зарубіжними донорами, а також обсяги благодійних пожертв, які надійшли від населення. Держава, зі свого боку, пішла назустріч надавачам гуманітарної допомоги, спростивши процедуру її ввезення на територію України, що, в свою чергу, не могло не спокусити недобросовісних осіб до вчинення дій, які можна кваліфікувати як незаконне використання такої допомоги з метою отримання прибутку.

Реакція держави на такі дії була негайною і мала наслідком включення до КК України ст. 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги».

Аналіз чинного законодавства, останніх досліджень і публікацій. В Україні основним законом, що регулює питання, пов'язані з використанням гуманітарної допомоги, є закон України «Про гуманітарну допомогу» від 22.10.1999 р. № 1192-XIV, який набрав чинності ще 01.01.2000 р. (тобто більше ніж 25 років тому). Однак, проблематика норм щодо кримінальної відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги в нашій країні є відносно новою, адже до 2022 року в КК України не існувало окремої норми, яка б встановлювала кримінальну відповідальність за такі злочинні діяння, і злочинців притягували до кримінальної



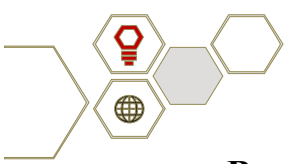
відповідальності за іншими статтями КК України (ст.ст. 185, 190, 191, 364 тощо). Тому дослідження і публікації на цю тему почали з'являтися вже з 2022 року. Серед них можна виділити праці таких науковців та практиків, як: Баранова Н. І. [7], Боднарук О. М. [16], Веселовська Н. О. [5], Дудоров О. О. [10], Кришевич О. В. [17], Марін О. К. [12], Мовчан Р. О. [11], Пономаренко Ю. А. [14], Шевчук А. В. [16].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наскільки якісною є дана норма та чи потребує вона вдосконалення? Які ще законодавчі норми регулюють питання, пов'язані з використанням гуманітарної допомоги в Україні, а також які кроки були зроблені державою для того, щоб покращити ситуацію з використанням гуманітарної допомоги в Україні?

Отже, на четвертому році повномасштабного вторгнення назріло багато питань, які стосуються використання гуманітарної допомоги в Україні, та на які мають дати відповідь не лише держава, але й інші учасники цього процесу, а також практики, дослідники та теоретики, що вивчають дану проблематику. І чим раніше будуть знайдені відповіді на ці питання, тим ефективнішим буде процес забезпечення гуманітарною допомогою тих, хто насправді її потребує.

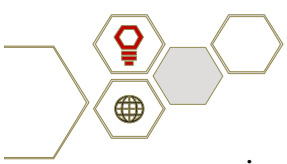
Потенційний внесок автора даної статті у дослідження проблематики норм щодо кримінальної відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги полягає в тому, що він є одним із перших, хто намагається максимально повно визначити недоліки ст. 201-2 КК України і запропонувати конкретні рішення щодо її вдосконалення (замість того, щоб вилучати дану статтю з КК України). Крім того, автор у своїй статті систематизує законодавство у сфері використання гуманітарної допомоги, роблячи при цьому акцент на аналізі нововведень, запроваджених державою після початку повномасштабного вторгнення, з точки зору їх ефективності та спроможності запобігти незаконним діям з гуманітарною допомогою.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження проблем та шляхів вдосконалення норм у сфері використання гуманітарної допомоги в Україні, а також щодо кримінальної відповідальності за її незаконне використання.



Викладення основного матеріалу дослідження. Закон України «Про гуманітарну допомогу» є базовим нормативним актом у сфері використання гуманітарної допомоги, який, зокрема: визначає її поняття, встановлює порядок визнання допомоги гуманітарною, правила її ввезення, обліку, розподілу і цільового використання, а також контроль з боку держави. Норми стосовно використання гуманітарної допомоги містять інші законодавчі акти, такі як: закони України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05.07.2012 р. № 5073-VI і «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 р. № 4572-VI (створюють законодавчі рамки для функціонування благодійних організацій та громадських об'єднань, як отримувачів гуманітарної допомоги); Податковий (щодо звільнення гуманітарної допомоги від ПДВ, мита й інших платежів) та Митний (щодо порядку митного оформлення та процедури спрощеного декларування гуманітарних вантажів) кодекси України; постанови Кабінету Міністрів України № 544 від 22.03.2000 р. «Про Порядок митного оформлення вантажів гуманітарної допомоги», № 728 від 28.04.2000 р. «Про затвердження Порядку вивезення за межі України або знищення неякісних та непридатних до споживання товарів (предметів) гуманітарної допомоги», № 927 від 09.10.2020 р. «Деякі питання організації ведення автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги»; накази Міністерства соціальної політики України (зокрема, № 539 від 31.07.2020 р. «Про затвердження форм звітів про наявність і розподіл гуманітарної допомоги та Інструкції щодо їх заповнення»). Також питанням використання гуманітарної допомоги присвячені численні роз'яснення Мінсоцполітики, Державної митної служби, Державної податкової України та інших державних органів.

До війни основними проблемними питаннями, пов'язаними із застосуванням законодавства у сфері використання гуманітарної допомоги в Україні, були: (а) застарілі процедури оформлення гуманітарної допомоги, нечіткі критерії та часто – надмірна бюрократія при визнанні допомоги гуманітарною; (б) відсутність уніфікованого підходу до звітності та надмірне документальне навантаження на отримувачів гуманітарної допомоги; (в) відсутність публічного реєстру



гуманітарних вантажів, а також низький рівень синхронізації між різними державними реєстрами та базами даних у цій сфері.

Однак, початок повномасштабного вторгнення надав серйозного імпульсу процесу боротьби з вищевказаними та іншими негативними явищами у даній сфері, адже він спричинив серйозну гуманітарну кризу в Україні (так, згідно з даними Управління ООН з координації гуманітарних справ, станом на вересень 2023 року 18 мільйонів людей (тобто майже половина з тих, хто перебував на той момент в Україні) потребували гуманітарної допомоги [1]). І держава була змушена оперативно на це реагувати. Більше того, протягом 2022-2024 років суттєво збільшились обсяги надання гуманітарної допомоги не лише вітчизняними, а й зарубіжними донорами, а також обсяги благодійних пожертв, які надійшли від населення (так, вже за перші 4 місяці 2024 року, попри обстріли, що ускладнювали їхню роботу, гуманітарні організації надали допомогу 4,4 мільйона людей і доставили 18 конвоїв у прифронтові райони [2]). Також постійно збільшується і кількість волонтерів, які допомагають державі у задоволенні гуманітарних потреб (зокрема, за даними Державної податкової служби України протягом 2024 року більше 3,5 тисяч осіб було зареєстровано в Реєстрі волонтерів, а станом на кінець листопада 2024 року кількість зареєстрованих у даному Реєстрі волонтерів складала 10454 особи [3]). Крім того, за даними ресурсу «Опендатабот», українці тільки протягом 2024 року зібрали на «банки» допомогу на суму близько 40 млрд грн (що у 1,4 рази більше, ніж торік) [3]), – і застаріле законодавство в сфері використання гуманітарної допомоги вже неспроможне забезпечити ефективне регулювання правовідносин у даній сфері.

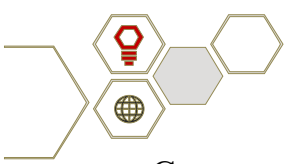
Тому держава майже одразу після початку війни пішла назустріч надавачам гуманітарної допомоги, спростивши процедуру її ввезення на територію України (зокрема, були прийняті постанови Кабміну № 224 від 07.03.2022 р. «Про затвердження переліку категорій товарів, що визнаються гуманітарною допомогою без здійснення процедури визнання таких товарів гуманітарною допомогою у кожному конкретному випадку, на період воєнного стану та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань гуманітарної допомоги», № 379 від



27.03.2022 р. «Про особливості здійснення гуманітарної допомоги, яка перевозиться залізничним транспортом в умовах воєнного стану» та № 953 від 05.09.2023 р. «Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану»).

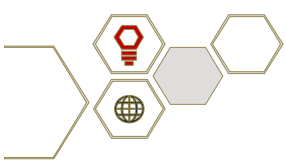
Серед інших кроків, спрямованих на покращення ситуації з наданням гуманітарної допомоги, варто відзначити прийняття 25.02.2025 р. Верховною Радою України закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання благодійництва у період воєнного стану» № 4254-IX, згідно з яким, зокрема: (а) за звітні (податкові) періоди, з 2025 року та до кінця календарного року, у якому буде припинено воєнний стан, платники податку на прибуток матимуть право не збільшувати фінансовий результат до оподаткування на суму коштів та/або вартості товарів, виконаних робіт, наданих послуг, безоплатно перерахованих (переданих) протягом звітного року неприбутковим організаціям, внесеним до Реєстру неприбуткових установ та організацій (крім деяких організацій), у розмірі, що не перевищує 8 % оподатковуваного прибутку попереднього звітного року, за умови, що з цієї суми (вартості) більше 4 % прибутку перераховано (передано) благодійним організаціям; (б) норма щодо невключення до оподатковуваного доходу для цілей податку на доходи фізичних осіб цільової або нецільової благодійної допомоги, що надається платнику податку, який постраждав внаслідок екологічних, техногенних та інших катастроф, стихійного лиха, аварій, епідемій та епізоотій, збройної агресії Російської Федерації у період дії воєнного, надзвичайного стану, – поширюватиметься також на благодійну допомогу, яка надається у негрошовій формі, зокрема, на відновлення втраченого майна, житлові, соціальні і побутові потреби тощо [4].

Однак, спрощення процедури ввезення гуманітарної допомоги на територію України не могло не спокусити недобросовісних осіб до вчинення дій, які можна кваліфікувати як незаконне використання такої допомоги з метою отримання прибутку [5]. Реакція держави на такі дії була негайною і мала наслідком включення до КК України ст. 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» [6].



Станом на 1 грудня 2023 року за фактами вчинення недобросовісними особами, які, прикриваючись волонтерством, цинічно вирішили заробити на війні, діянь, що мають ознаки кримінального правопорушення за ст. 201-2 КК України, розслідувалось 208 кримінальних правопорушень, з яких у 35 було вручено підозру, а 24 були направлені до суду з обвинувальним актом [7]. Також зі змісту проаналізованих Барановою Н. І. судових рішень за ст. 201-2 КК України випливає, що станом на 1 грудня 2023 року всього було оголошено 24 вироки, які стосувалися ч. 3 даної статті (тобто дій, передбачених ч. 1 або 2 ст. 201-2 КК України, вчинених організованою групою або в особливо великому розмірі, або під час надзвичайного або воєнного стану). Усі ці вироки були обвинувальними, проте доволі часто суди призначали покарання з іспитовим строком [7].

Серед інших кроків держави, спрямованих на зменшення кількості випадків незаконного використання гуманітарної допомоги, варто відзначити запровадження з 1 квітня 2024 року правила, за яким завезти гуманітарну допомогу до України можливо лише з використанням Автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги. Ці зміни, як зазначено на «Урядовому порталі», «впроваджуються для того, щоб зробити процедуру ввезення та обліку гуманітарки зручнішою та прозорішою для всіх: для фондів і волонтерів, для організацій та інституцій, які отримують допомогу, і для держави. Цифровий механізм дозволить позбутись паперів, а, значить, і зловживань під час завезення та розподілу гуманітарної допомоги» [8]. Також, як зауважила Міністр соціальної політики Оксана Жолнович: «Цифровізація процесу ввезення та обліку гуманітарної допомоги – це якісний запобіжник розкраданням та зловживанням в цій сфері. Ми не правоохоронний орган, але відповідаємо за політику у сфері гуманітарної допомоги і тому створюємо зручні для всіх інструменти, щоб таких ситуацій не було» [8]. Крім того, 6 серпня 2024 року прийнято постанову Кабінету Міністрів України № 895 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 7 вересня 1998 р. № 1388 і від 10 травня 2022 р. № 584», якою, зокрема: визначено декларацію про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою, документом, що підтверджує право власності на транспортний засіб; визначено перелік документів, які

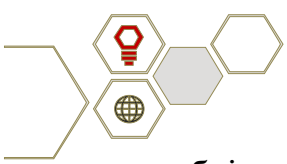


подаються для державної реєстрації або державного обліку транспортних засобів, визнаних гуманітарною допомогою та ввезених на митну територію України за спрощеною процедурою; передбачено можливість видачі реєстраційних документів для поїздок за кордон для транспортних засобів, визнаних гуманітарною допомогою та ввезених на митну територію України за спрощеною процедурою, які перебувають на тимчасовому державному обліку; передбачено обов'язковість зазначення в реєстраційних документах заборони щодо відчуження транспортних засобів, які визнані гуманітарною допомогою та ввезені на митну територію України з урахуванням вимог закону «Про гуманітарну допомогу» [9].

Отже, серед позитивних тенденцій щодо вдосконалення законодавства у сфері використання гуманітарної допомоги можна відзначити такі, як: (а) спрощення процедур визнання допомоги гуманітарною та її ввезення на митну територію України для організацій з доведеною репутацією; (б) цифровізація обліку та звітності гуманітарної допомоги; (в) децентралізація основних процесів (зокрема, посилилась роль регіонів стосовно процесів визнання та розподілу гуманітарної допомоги); (г) створення підґрунтя для впровадження єдиної системи обліку гуманітарної допомоги.

Зазначені вище заходи, на наш погляд, варто сприймати як сигнал того, що держава, незважаючи на всі вищезазначені проблеми, пов'язані з незаконним використанням гуманітарної допомоги, готова оперативно на них реагувати та спроможна це робити. Серед основних напрямів щодо подальшого удосконалення законодавства у сфері використання гуманітарної допомоги можна виділити такі: (а) уніфікацію існуючих процедур, зокрема, через єдину цифрову платформу; (б) автоматизацію обліку і звітності, їх інтеграцію з існуючими єдиними, державними та іншими реєстрами; (в) внесення змін до законодавства, спрямованих, зокрема, на уточнення існуючої термінології у даній сфері, зменшення суб'єктивізму при визнанні допомоги гуманітарною, врегулювання питань електронного документообігу.

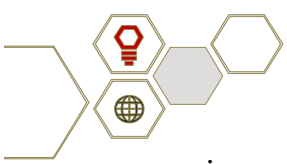
Що стосується кримінальної відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги, як вже було зазначено вище, основними дослідженнями і



публікаціями із зазначеної проблеми є роботи таких науковців, як: Баранова Н. І. [7], Боднарук О. М. [16], Веселовська Н. О. [5], Дудоров О. О. [10], Кришевич О. В. [17], Марін О. К. [12], Мовчан Р. О. [11], Пономаренко Ю. А. [14], Шевчук А. В. [16].

За результатами аналізу досліджень і публікацій вищеперерахованих науковців ми з'ясували, що одні з них (зокрема, Дудоров О. О. та Мовчан Р. О.) піддають сумніву доцільність запровадження вищевказаної кримінально-правової заборони, вважаючи, що надмірна криміналізація незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку є невиправданою, та пропонуючи виключити ст. 201-2 з КК України [10]. Зокрема, Мовчан Р. О. зазначає, що дана законодавча новела не має підстав визнаватись ані вдалою, ані своєчасною, ані такою, ситуацію із застосуванням якої спроможне поліпшити звернення до конституційного положення про верховенство права [11]. Також, як зауважує Марін О. К., вводячи у кримінальне законодавство нову кримінально-правову норму, законодавець не врахував вже наявні кримінально-правові норми та системні зв'язки між ними [12]. Такими нормами можна вважати, зокрема, ст.ст. 190 «Шахрайство» та 191 «Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем» КК України [13]. Інші ж науковці не поспішають закликати до того, щоб вилучити ст. 201-2 з КК України, а пропонують зосередитись на пошуку шляхів удосконалення закріпленої у ній норми та її адаптації до реалій сьогодення [5]. Зокрема, Пономаренко Ю. А., хоч і вважає, що без ст. 201-2 КК України можна було обійтись, та називає статті, подібні до неї, «статтями-рефлексіями» (коли законодавець у відповідь на потребу намагається реагувати найпростішим способом – внесенням змін до Кримінального кодексу), однак, при цьому він пропонує прийняти появу нового складу кримінального правопорушення і спробувати зрозуміти, що цей склад охоплює і де його межа з іншими складами кримінальних правопорушень [14].

Ми підтримуємо останню з наведених вище позицій, адже вона відповідає принципу правової визначеності, на необхідності дотримання якого (включаючи

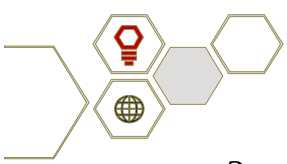


«якість закону») неодноразово наголошував у своїх рішеннях Європейський суд з прав людини [15]. Тому більш правильним подальшим кроком ми вважаємо не вилучення з КК України ст. 201-2, а пошук шляхів її вдосконалення та адаптації до реалій сьогодення.

Висновки. Дослідження проблем, пов'язаних із недоліками законодавства у сфері використання гуманітарної допомоги, а також відповідальністю за незаконне використання гуманітарної допомоги в Україні, набуває все більшої актуальності в умовах повномасштабного вторгнення, адже під час дії правового режиму воєнного стану протиправні дії у сфері використання гуманітарної допомоги є нічим іншим, як допомогою ворогу, який тільки й чекає на будь-які дії, які б ослабили нашу державу зсередини. Однак, важливим є не лише виявлення існуючих проблем, але й пошук шляхів їх вирішення. Цю роль протягом 2022-2024 років частково взяла на себе держава. Проте, в умовах війни, коли доводиться долати купу проблем у всіх сферах діяльності, представникам влади надзвичайно складно ефективно боротися з кожною з таких проблем. Тому науковці та практики, які досліджують вузькоспеціалізовані питання, своїми працями повинні допомагати державі у пошуку ефективних засобів подолання існуючих проблем. Дана стаття якраз і має це на меті. Сподіваємось, що вона дасть нам та іншим дослідникам проблематики норм щодо кримінальної відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги поштовх стосовно здійснення подальшої активної роботи в даному напрямку.

Список використаних джерел

1. В Україні 18 мільйонів людей наразі потребують гуманітарної допомоги, очікується погіршення гуманітарної ситуації – Управління ООН з координації гуманітарних справ. URL: <https://interfax.com.ua/news/interview/935083.html> (дата звернення: 04.04.2025).
2. Гуманітарні організації надали допомогу 4,4 мільйона людей в Україні у січні – квітні 2024 року. URL: <https://reports.unocha.org/uk/country/ukraine/> (дата звернення: 04.04.2025).



3. Реєстр волонтерів виріс у 1,5 рази цього річ. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/volunteers-2024> (дата звернення: 04.04.2025).

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання благодійництва у період воєнного стану: закон України від 25.02.2025 р. № 4254-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4254-20> (дата звернення: 04.04.2025).

5. Веселовська Н. О., Рєзнік М. О. Існуючі проблеми та перспективи вдосконалення кримінально-правової норми, якою встановлена заборона щодо незаконного використання гуманітарної допомоги. Актуальні проблеми сучасної юридичної науки та практики в умовах воєнного стану. Випуск 4: матеріали круглого столу (м. Київ, 6 жовтня 2023 року). С. 88.

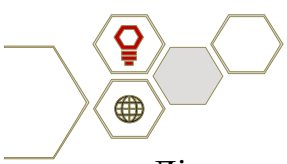
6. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги: закон України від 24.03.2022 р. № 2155-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-20#n5> (дата звернення: 04.04.2025).

7. Баранова Н. І. Злочини у господарській сфері: розслідування та судова практика 2023 року. Юридична газета, 2023. № 13-16(771-774). URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/zlochiny-u-gospodarskiy-sferi-rozsliduvannya-ta-sudova-praktika-2023-roku.html> (дата звернення: 04.04.2025).

8. Мінсоцполітики: 3 1 квітня завезти гуманітарну допомогу буде можливо лише з використанням онлайн-системи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minsotspolityky-z-1-kvitnia-zavezty-humanitarnu-dopomohu-bude-mozhlyvo-lyshe-z-vykorystanniam-onlain-systemy> (дата звернення: 04.04.2025).

9. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 7 вересня 1998 р. № 1388 і від 10 травня 2022 р. № 584» від 06.08.2022 № 895: Постанова Кабінету Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 04.04.2025).

10. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Кримінально-правова заборона щодо незаконного використання гуманітарної допомоги: сумнівна законодавча новела. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О.



Дідоренка, 2022. № 2(98). С. 99-115. URL: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.98.99-115> (дата звернення: 04.04.2025).

11. Мовчан Р. О. Воєнні новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми. Норма права, 2022. С. 133.

12. Марін О. К. Проблеми кримінально-правової оцінки незаконного використання гуманітарної допомоги за КК України. Юридичний науковий електронний журнал, 2022. № 6(2022). С. 334-338. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/74>(дата звернення: 04.04.2025).

13. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 04.04.2025).

14. Переслідування волонтерів за незаконне використання гуманітарки: що не так із законодавством і як це можна змінити. URL: <https://zmina.info/articles/yak-volonteram-shyyut-kryminalnu-vidpovidalnist-za-nachebto-nezakonne-vykorystannya-gumanitarnoyi-dopomogy/>(дата звернення: 04.04.2025).

15. Правова визначеність: основні принципи та практика Європейського суду. URL: https://protocol.ua/ua/pravova_viznachenist_osnovni_printsipi_ta_praktika_evropeyskogo_sudu/#google_vignette(дата звернення: 04.04.2025).

16. Шевчук А. В., Боднарук О. М. Кримінальна відповідальність за розкрадання гуманітарної допомоги. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2022. № 72(2). С. 184-191. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.72.63> (дата звернення: 04.04.2025).

17. Кришевич О. В. Кримінальна відповідальність за нецільове використання гуманітарної допомоги чи один з видів шахрайства. Вісник асоціації кримінального права України, 2022. № 1(17). С. 173-183. URL: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2022.17.258361> (дата звернення: 04.04.2025).